

Успамінаючы маленства, Фёдар Ястраб заўважае, што гадаваўся ён у варунках пасляваеннага экстрэму, калі было жаданне пазнаць свет па-сапраўднаму, а страху было мала: вясковыя дзеці збіраліся ў ватагі па 70-80 чалавек, знаходзілі ў лесе нямецкія каскі ды аўтаматы, гулялі з аднагодкамі з бліжэйшага сяла "ў войска", адстрэльваліся шышкамі, але аднойчы знайшлі скрынку з патронамі, кінулі яе ў вогнішча і ледзь урагаваліся ад трагедыі. Тады не было па-спажывецку патрабавальнага стаўлення да жыцця, як у наступных пакаленнях: маўляў, хацу марожанага — і ў плач. Маці Фёдара часам проста не ведала, як накармаць трох сыноў-падшыванцаў: ні хлеба, ні цукру, ні грошай. І яны, дзеці жорсткіх абставін, мацвалі ды гартавалі характары ў выпрабаваннях, ва ўчынках, скіраваных "на пераадоленне".

"Не чакай падарункаў ад жыцця, дзейнічай сам. Якія абставіны ні былі б, якая б несправядлівасць ні ўчынялася побач, усё можна перажыць, галоўнае — вельмі гэтага хацець, і ўсё зменіцца на лепшае", — у розных акалічнасцях дапамагае Фёдару Адамавічу такая філасофія. Сёння ён, як гэта ўласціва людзям, рамантызуе сваё дзяцінства: "І ў складаных абставінах яно застаецца дзяцінствам, хача разумееш: не столькі ўжо там было чысціні, нявіннасці ва ўспрымання свету, бо жорсткія ўмовы жыцця заўсёды змушаюць нас і гвадаць адаптавацца. Але з часам усё цяжкае, дрэннае нібы адыходзіць, і застаецца флёр кранальнай наіўнасці, чысціні. Вось ты бяжыш на возера зімой: канькі з пале на зробленыя і падбітыя дротам, кляшкі з нейкай яловіны, а ты ганяеш з імпульсам па лёдзе, які аж шуміць. Чысты-чысты лёд пад табой: калі ўпадзеш і паглядзіш уніз — там рыбкі плаваюць, там — як у Багдановічавым зачараваным царстве!.. Ліхалецце "заціралася" прыродай і гульніёй. А штодзённы кантакт з прыродай, са шматлікімі сваімі сябрамі — гэта быў вялікі досвед разумення жыццёвай гармоніі, разумення адно аднаго, вопыт умення жыць не ў натоўпе, а ў грамадзе".

Грэх дзяцінства — гэтак можна вызначыць даволі камічны, але павучальны для Фёдара Ястраба эпізод. Аднойчы ў нядзелю, апрапоўшы свежыя кашулі, выйшлі ашукі пагуляць. Але які для іх ішчыр без прыгод! Даўно карцецела паглядзець, што за птушачкі вывеліся на вялікім дрэве. Двое сяброў палезлі да гнязда, за імі — Фёдар. І раптам невялікія птушкі (тады ён яшчэ не ведаў, што гэта былі дразды і на што яны здатныя, абараняючы сваіх дзяцей) пачалі рабіць круці над няпрошанымі гасцямі і настолькі агрэсіўна іх атакавалі, што хлапцам было ўжо не да гнязда — мусілі бегчы дахаты і мяняць кашулі. "Я разумеў тады, што такое прырода, якія магутныя інстынкты ў ёй закладзеныя. Калі жывая істота абараняе сваё, дык яна ідзе на ўсё. Атакі гэтых маленчак птушак прымусілі раз і назаўсёды запомніць: нічога не трэба разбураць. А праз колькі гадоў быў другі незабыўны ўрок для мяне, калі я толькі-толькі пачаў выкладаць маляванне ў мастацкай школе. Разам з калегам Абрамам Львовічам Куцкавым ды з нашымі вучнямі выправіліся на прыроду. Я сарваў кветачку і кажу дзецям: "Вось, паглядзіце, намалюйце...". І Абрам Львовіч сказаў мне тады: "М-м, ты зрабіў не вельмі добрую справу. Чаму? Таму што кветкавай трэба любавання, не зрываючы яе. Хай малююць такую, як яна ёсць у прыродзе". Сапраўды, прырода можа быць часткай цябе, калі толькі яна не зруйнаваная. Тое, што ты сарваў, гэта ўжо як бы належыць табе, ты стаў уласнікам гэтага, але ты разбурыў прыроду... Усведамленне таго, што ты — частка прыроды і яна частка цябе, вельмі важнае. Так і ў жыцці грамадства: працуй, не парушаючы кантэксту. Зразумела, у цябе ёсць пэўныя інтарэсы, нейкія амбіцыі, твая жыццёвая прастора часта перасякаецца з жыццёвымі прасторамаі іншых, але прыныць: жыць, не перашка-

Мастак, старшыня Міжнароднай гільдыі жывапісцаў, загадчык галерэйна-выставачнага комплексу Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, ён заўжды трымаецца на ўзроўні высокага імклівага палёту — палёту натхнення, думкі, творчасці.

Няўтомны палёт Фёдара Ястраба

джаючы іншым, але сцвярджаючы сваё, — гэта і мой прыныць".

Гены і карані, яго неацэнная спадчына: цікавы таленавіты род, самабытны край, у якім пашчэсціла нарадзіцца... Мястціны — шыкоўныя: неабсяжныя бары, ягудныя мястціны, журавіннае балота; сярод высачэзных трыснягоў — вялікае возера Станіслаўскае, на якім і вырас. А за 15 верст — Нарач...

Фёдар Адамавіч любіць паглядзець на старое фота, дзе ён — побач з бабуляй: "Бабулька мая ў белай кашульцы, у хустачцы — такая вась чыстая, светлая... Незабыўныя вобразы бабулі і матулі для мяне — гэта як светлы вобраз Беларусі. А якім узорам былі для мяне дзяды: адзін — вельмі любіў і ведаў паэзію, другі — самавіты гаспадар. Ад іх засталася ўва мне і спалучылася, здавалася б, несумяшчальнае: якасці менеджэрска і артыстычнасці".

Род Ястрабаў вельмі старажытны. Аднак Фёдар Адамавіч гаворыць пра гэта без відавочнага гонару: апошнім часам ці не ўсе "кінуліся ў дваранства". Ды ўсё ж яму было прыемна атрымаць ад сябра ў падарунак даўнюю, польскай часоў, карту, на якой пазначаны мяэнтак Ястраб і прылеглая вёска — уласнасць продкаў. Ён ведае колішні радзінны герб "Ястрабец": малыйскі крыж, падкова, наверху — выява ястраба... Мабыць, невыпадкова быў гэтак даспадобы ў дзяцінстве "вайсковы экстрэм" хлапечых гульніёў, у якіх грамада аднагодкаў заўжды абірае яго атаманам?

"Мая душа, як ястраб дзікі, што рвецца ў неба на прастор..." — цытуе ён Багдановічаў радок, які лічыць паэтычным эпіграфам свайго жыцця. Што да малявання...

"Па бацькавай лініі ўсе малявалі, бацька выдатны рэзчык быў, ды і ўвогуле — майстра на ўсе рукі. Такі ж выдатны майстра быў дзед Ігнацій: рабіў абсалютна ўсё сваімі рукамі: вазок, мэбля, дзіцячыя цацкі. Быў вельмі зможны чалавек, меў шмат зямлі, пабудоваў вялізны двухпа-

вяховы дом, меў сваю кузню і ўсю самую найлепшую тэхніку для таго часу (малагарню, напрыклад), якую выпісваў з-за мяжы і яму прывозілі. На свята дзед запрагаў тройку коней у брычку ды ён ехаў на фест у Будслаў — гэта за 6 верст... Пры паляках ён быў солтысам. Калі прыйшлі немцы, ён кіраваў таксама, бо сялянам патрэбны быў свой разумны чалавек, які б нікому нічога "не здаў". Аднойчы выратаваў партызанскую разведгрупу: яна нававала ў дзедавым доме, а на досвітку абкружылі немцы сяло, і дзед гэта выпадкова ўбачыў, пабудзіў партызанаў, прыдумаў, як можна іх схаваш у вялікіх кублах з квашанай капустай... Падчас вайны ён рамантаваў "кацішчу" ў сваёй кузні... Дзед потым атрымаў падзяку за гэта. Калі вярнуліся большавікі, стаў першым старшынёй калгаса імя Сталіна... Другі мой дзед жыў у Піцеры, але воляю лёсу прыехаў сюды, у "Северо-Западный край", ды ўжо не вяртаўся, бо здарылася рэвалюцыя, а ён працаваў там на Пуцілаўскім заводзе майстрам, добра зарабляў, жыў у інтэрнаце, дзе ўжо тады было электрычнае святло. Не піў, дык і жыў па-людску, па-гаспадарску. На памяць ведаў столькі паэзіі! І шмат чытаў мне ў дзяцінстве. Вось і вершы Дуніна-Марцінкевіч, а ён у той час не друкаваўся, я ўпершыню пачуў ад дзеда: яны і на польскай мове былі, і на беларускай... Мае цёткі выдатна малявалі, вышывалі шыкоўна. Вязалі. Крамнага ў нас нічога не было. Усё рабілі самі. Дзеці дапамагалі старэйшым майстраваць канькі, лыжы, санкі, адмысловыя цацкі. Цяпер цётка мая ў Францыі, дзядзька ў Польшчы — прафесійны мастак..."

У школьныя гады Фёдар пачаў сваё малоначкі ў дзіцячыя выданні. Штосці друквалі, вылучалі на конкурсах. Дзевяцікласнікам паспрабаваў сябе ў літаратуры, праўда, тую аповесць нікому не даваў. Але творчая натура імкнецца да сінтэзы ў мастацтве, і праз дзесяці гадоў ён адчуў патрэбу пісаць. Сёлета ў выдавецтве

"Беларусь" выйшла кніга-альбом "Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч", раней — альбом "Першы міжнародны фестываль пейзажу". Новая кніжка — багата ілюстраваны манаграфічны зборнік артыкулаў "Мастацтва ў сацыяльнай прасторы". Ёсць задумкі, дамоўленасці з выдавецтвамі након серый кніг. Адна — па праблемах арт-бізнесу, арт-рынку, бо Ф. Ястраб цяпер чытае ў БДУ культуры і мастацтваў курс "Прадзюсерства ў сферы выяўленчага мастацтва". Другая серыя прэзентацыйная, звязаная з прапагандай беларускага мастацтва.

Экстрэму хочацца! Пад гэтым дэвізам задумвае і ажыццяўляе свае канцэптуальныя праекты Ф. Ястраб: успомнім традыцыйны каляндар "Арт-крюк" або інтэрактыўную "Выстаўку маладых мастакоў" у Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва, калі творцы не столькі паказалі свае работы, колькі "павыстаўляліся" самі. Або незвычайны "Сеанс" у Нацыянальнай бібліятэцы, калі дэманстраваліся толькі эскізы, замалёўкі, нейкі падрыхтоўчы матэрыял — мастакоўская "кухня", але на той "кухні" кожны мог адчуць сябе творцам... А "Слова і вобраз", "Чалавек і кола", "Чалавек прыгожы"! А Міжнародны фестываль пейзажу, прывечаны класіку айчыннага жывапісу — Віталю Цвірку, выстаўкі-святы "Усе стыхіі", "Кветкавы рай"! Ці міжнародны праект на тэму ўвасаблення міфа ў розных жанрах выяўленчага мастацтва, або нядаўні "Universt" — які паяднаў рознабаковых творчых асоб...

"Я пішу карціны, але я і люблю рабіць выстаўкі. Гэта таксама — маё. Спраўдзіць арыгінальны праект, зрабіць тое, што да цябе не рабілі, — не меншая творчасць, чым праца ў майстэрні. Сёлета зрабіў тое, пра што марыў, — першую Мінскую міжнародную біенале жывапісу "Colorfest", а за месяц да гэтага ўдалося правесці, таксама ўпершыню, Міжнародную біенале мастакоў-графікаў "Арт-лінія". Для нас важна ладзіць такія праекты рэгулярна. Інакш мы, колькі б ні называлі сябе леп-

шымі, застанёмся ў пэўным сэнсе маргіналамі. Бо калі не бачыш нічога іншага, апроч свайго, не маеш і крытэрыяў. Вядома, адзін хлопец на вёсцы — ён жа заўсёды лепшы! Каб былі крытэрыі, трэба не толькі выяздаць за мяжу, але і прыцягнуць пэўныя працэсы, з'явы сюды. У мастацтве нельга за кімсьці цягнуцца (вынік будзе другасны), а трэба ісці побач, развівацца паралельна з іншымі культурамі, ва ўзаемным абмене. Дарчы, калегі-эстонцы, якія заўсёды крыху пагардыва ставіліся да нераскаванага, як яны лічылі, нашага мастацтва, з цікавасцю прыехалі на "Colorfest", цяпер прапануюць удзельнічаць ва ўсіх нашых праектах. І мастакі з Італіі пачалі заўважаць, што беларусы ствараюць цікавае мастацтва, што і да нас трэба ездзіць, і нашы работы паказваць у свеце. Наладжваюцца ў нас інтэрнацыянальныя сувязі даволі шырока. Мы паказалі, што нават і не маючы фінансаў, можна зрабіць нешта цікавае для культуры. Галоўнае — моцна пажадаць гэтага. Паказаўшы, на што ты здатны, лягчэй і фінансы знайсці. Сённяшні спонсар — чалавек прагматычны. Ён павінен нешта ўбачыць, каб даць грошы на праект".

З ідэй вырастаюць сур'ёзныя канцэпцыі, нараджаюцца мультыжанравыя сцэнарыі, над увасабленнем якіх працуе прафесійная каманда: рэжысёры, перформеры. На думку Ф. Ястраба, вернісажам усё ж бракуе эпітажнасці. Ад гэтага іх арганізатараў стрымлівае не толькі "ціхае" месца правядзення відовішчаў: "Ёсць тут і праява беларускай ментальнасці: надта мы прыладжаныя, баімся нейкіх творчых выбухаў... А на самрэч у мастацтве павінен быць эпітаж, біенале не можа быць як цукерачка гладкая, бо гэта пошук новых форм, новых узаемаадносін, гэта не проста шараговая прыгожая высокапрафесійная выстаўка, тут штосьці павінна ламаць нашы ўяўленні. Таму што ёсць права мастака — выказвацца, і мы павінны ісці яму насустрач".

Паўгода ён выкладаў малюнак да службы ў войску, нядоўга настаўнічаў і пасля. Больш працаваў творча. А потым пайшоў у бізнес, бо пры "голых" акладах трэба было неяк выжываць: "Уявіце тагачасныя акалічнасці: у Мінску я чалавек не мясцовы, падтрымкі абсалютна ніякай, ні кватэры, ні грошай... Калі цяпер энчаць мастакі: "Ай, нічога няма, як выжыць? Трэба з'язджаць", — я кажу: "Трэба проста змагацца і шукаць". Вось я тады пайшоў у бізнес і за кароткі тэрмін забяспечыў сябе ўсім — прытым, на законных умовах: гэта быў не "левы" нейкі занятак, а самы сапраўдны прававы бізнес. Я арганізаваў фірму, бралі мастацкія заказы, рабілі афармленне, вітражы, роспісы, працавалі сур'ёзна. Зарабіў на свае патрэбы — і выйшаў з бізнесу".

Цяпер ён стараецца ўдзельнічаць ва ўсіх рэспубліканскіх экспазіцыях. Сёлета прадастануў свой жывапіс амаль на паўтара дзесяціку выставак: у Мінску, у Полацку, у Светлагорску. Завяршае працу над вялікім цыклам карцін "Формула міфа". Час на ўсе справы знайсці практычна немагчыма. Таму Фёдар Адамавіч знарок "выключыў сябе" са свецкага жыцця: "Раней не мог абмінуць нейкія мастацкія "тусовкі", падоўгу затрымліваўся ў майстэрнях калег. Сёння сябе абмяжоўваю ва ўсім, бо мэта паставіў: максімальна сябе рэалізаваць. Гэта значыць, калі я не пішу карціну, я павінен пісаць кнігу. І наадварот. Калі ні тое, ні другое не атрымліваецца, значыць — рабю новы выставачны праект. На сон застаецца, самае большае, гадзін 5-6. Трэба ж яшчэ і чытаць, і абавязкова — літаратуру мастацкую, але філасофскую, у якой закладзена ўсё".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках Фёдар Ястраб са сваёй кнігай "Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч" і яго жывапісных работ.

Фота Кастуся Дробава і аўтара